

Scen från ett emigrantfartyg: uspisning på mellandäck. Kopparstick 1870.

Invandrarna och USA

I DEN VÄLDIGA litteraturen om invandringen till USA, invandrarnas anpassning till och inflytande på den nya miljön, förhållandet mellan bofasta och nykomlingar, har Oscar Handlin — historieprofessor vid Harvard, förutvarande kommunist, numera klar liberal — gjort en betydelsefull insats. Han har skrivit tre översiktliga och sammanfattande arbeten i ämnet: *The Uprooted* (1951), som närmast ser utvecklingen från invandrarnas synpunkt, *The American People* (1954), som vill klarlägga hur invandringen påverkat det amerikanska folket från början av 1800-talet, och *Adventure in Freedom* (1954), som behandlar den judiska immigrationen. Det är här inte i första rummet fråga om statistik och konkreta detaljuppgifter, utan vad som ställs i förgrunden är tendenser, idéströmningar, konflikter och avspänning. I detta hänseende bildar Handlins briljant skrivna skildringar ett standardverk utan motstycke i den tidigare litteraturen.

Den typiske utvandrararen var, särskilt under det tidigare skedet, en utarmad bonde eller jordbruksarbetare på jakt efter jord. Det kostade mycken energi och många vedermödor att komma till Amerika: resor, ofta vandringar till fots för att nå hamnstäderna i Europa, präjning av agenter och värdshusvärdar, en Atlantfärd i elände, svält och sjukdom, nya försök till exploatering vid framkomsten. Dödligheten på överresan, som tog från 40 till 90 dagar, var på 1840-talet i genomsnitt 10 procent, det stora utvandringsåret nära 20 procent; då Vilhelm Moberg låter 8 av de 78 passagerarna på briggen "Charlotta" dö på Atlanten överdriver han inte.

Dessa jordhungrika proletärer fann i regel ingen jord. Det stora flertalet blev tvungna att stanna i städerna på eller nära östkusten. De blev den lägsta klassen bland de vita i USA; deras billiga arbetskraft gick främst till den hårda och enkla möda som behövdes för samfärdsmedlens utbyggnad: gator, hamnar, vägar, kanaler, vattenverk, järnvägar. Gängen av immigranter, ofta tillhörande samma nationella grupp och ledda av en inhemsk boss, var Nordstaternas motsvarighet till negrernas arbetslag på Söders plantager. Ofta var deras läge, såsom Sydstaternas propagandister förkunnade, sämre och osäkrare än slavarnas. Ännu år 1900 svarade mot 100 dollars inkomst för en inhemsk arbetare 54 dollar för flertalet grupper av immigrantarbetare. Under de första årtiondena av immigrations-tiden var fabriker, med sina relativt höga löner, i stort sett stängda för invandrare. Endast en liten minoritet av de första invandragenerationerna vann sitt mål att bli jordägare, och ett ännu mindre fåtal avancerade till rang och välstånd i det amerikanska samhället.

Var denna situation typisk även för svenskarna? Emigrationskommitténs utredningar och andra skrifter ger intet bestämt besked på den punkten. Säkert är att den vanliga föreställningen om en svensk emigrant som en välställd farmare i Minnesota inte är riktig. Siffror från slutet av 1800-talet tyder på att de jordbrukande svenskarna i Minnesota knappast var flera än den svenska stadsbefolkningen i Chicago. Men allting visar att svenskarna i vida högre grad än andra grupper på ett tidigt stadium drog sig väster ut; svenskarna i städer som New York, Boston och Philadelphia har varit relativt mycket få, och här ligger en tydlig skillnad mellan den svenska och exempelvis den irländska eller den italienska invandringen.

Den första generationen av invandrare, inom kort röstberättigad enligt den generösa amerikanska lagstiftningen, var inte benägen för politiska aktioner. Immigranten var snarast allmänt konservativ eller kanske riktigare opolitisk, av tradition — hemma hade han saknat rösträtt —, av okunnighet, av brist på ledare, av osäkerhet och rädsla i den nya miljön och inför det härskan-

de världfolket. Förbättringar söktes inte genom kollektivt politiskt arbete, utan genom individuell framåtsträvan och anspråkslösa självhjälporganisationer på nationell grundval. Småningom anknöts immigranttätlingarna till politiska organisationer, men ofta närmast för att genom lokala partiledare få personliga favörer och tjänster; Tammany i New York blev typen för ett bossvälde, stött på direkta relationer mellan partianslutna röstvärvare och röstberättigade utan politisk uppfattning. Att under många årtionden majoriteten av de fattiga var politiska invandrare är en av förklaringarna till bristen på sociala strider i amerikansk politik och därmed till den amerikanska demokratis framgång.

Invandrarna var fattiga och förblev fattiga, men de var, kanske just därför, välkomna, tolererade, principiellt betraktade som likvärdiga. Det var gott om rum i Amerika; omkring århundradets mitt blev expansionen över kontinenten till Stilla havet en realitet inom räckhåll. Amerika var redan ett invandrarland, de skilda nationaliteternas land, en smältdegel. Den amerikanska nationalkänslan var inte etnisk, utan ideologisk: det stora som skulle ena var friheten och folkskyrelsen, det goda livet bakom oceanernas vall-

rörelsen på 1850-talet) hade sitt fäste i Sydstaterna; dit kom inga emigranter, där såg man i nykomlingarna försärkningar av de förhatliga Norden med dess växande krav på Sydstatslaveriet avskaffande.

Judarna identifierades under detta skede med den nationella grupp till vilken de hörde, och om någon antisemitism var inte tal. För första gången i historien blev judarna behandlade som helt likställda; hos puritanerna — ännu dominerande i Nya England — fortlevde en särskild sympati för Guds egendomsfolk. För övrigt var antalet judar obetydligt. 1800—1854 var hela antalet invandrare över 5 miljoner, varav nära 3 miljoner under skedets sista decennium; det totala antalet judar i USA beräknas år 1848 till 20.000, och under 1850-talet torde inte mer än något 100.000-tal ha invandrat.

Under halvseket efter inbördeskriget fortsatte invandringen i stegrad tempo, från 2,3 miljoner 1861—1870 till 8 miljoner 1901—1910, tillsammans över 28 miljoner; år 1900 var en amerikan av tre invandrare av första eller andra generationen. Allt flera kom från Italien och Östeuropa; 1870—1914 inflyttade 2 miljoner judar varav 60 procent från Ryssland

välkomna än förr; nu var det främst gruvor och fabriker som väntade dem. Till de åtgärder med vilka republikanerna redan under kriget markerade sin anknytning till finans- och företagarintressen var beslut att på skilda sätt underlätta invandringen; i stor utsträckning importerades arbetare under avtal som för viss tid band dem vid det importerande företaget. En betydande del av de inflyttade kunde profitera av en annan republikansk reform, genom vilken det blev lättare och billigare att bli nybyggare, men den stora massan gick till Österns städer och industrier och bildade liksom förut det rika Amerikas proletariat. Invandringen till Södern, där de frivivna men undertryckta negrerna ersatte Europas fattiga, förblev fortfarande obetydlig.

Från 1880-talet framträder småningom en ändring i den amerikanska attityden. Det började kännas trångt i Amerika. Även om Turners teori om gränsmarkernas försvinnande som orsak till den ökade sociala spänningen är överdriven och orsakerna är långt mera komplicerade och svårutredda — säkert är att konflikten Norr—Söder efter ett skede av stiltje och avspänning efterträdades av skärpta sociala motsättningar. En linje var kravet på reformer i statskick och samhälle, en annan var reaktionen mot invandrarna som konkurrenser; amerikansk medelklass och burgen arbetarklass slog både uppåt och nedåt. Det dröjde årtionden innan denna nya nationalism fick uttryck i ideologisk litteratur och än längre innan den kulminerade i lagstiftning, men den blev snart ett inslag av vikt i amerikanskt tänkande.

Det gamla universalistiska ideal har fått sin klassiska formulering av Emerson. "Låt alla bli välkomna", skrev han. "Den kraft som finns hos irländarna, tyskarna, svenskarna, polackerna och kosackerna och andra europeiska folk — och hos afrikaner och polynesier — kommer att forma en ny ras, en ny religion, en ny stat, en ny litteratur, av samma vitalitet som det nya Europa som rådde ut ur medeltidens smältdegel." En annan variant av sam-

ma tänkesätt är Emma Lazarus berömda dikt till frihetsgudinnan, inristad vid ingången till statyn då den uppställdes utanför New Yorks hamn:

*Keep ancient lands, your storied
pomp! cries she
With silent lips. Give me your
tired, your poor,
Your huddled masses yearning
to breathe free.
The wretched refuse of your
teeming shore.
Send these, the homeless,
tempest-tost to me,
I lift my lamp beside the golden
door!*

Allt detta var illusioner, vackra tankar framför egoismen, det är ett ledmotiv i makarna Beards analys av amerikansk historia. "Inte sedan Roms patricier och kapitalister letade runt den kända världen för att finna slavar att tjäna dem och sedan själva försvann i en syndaflojd av främmande folk har världen bevitnat en så systematisk omkastning av samhällsordningen genom dess egna ceremonimästare", skriver Beards med tanke på republikanernas politik. Det är det andra ledet i Beards karaktäristik som i slutet av 1800-talet börjar betraktas som en realitet, som en fara att avvärja. "Under de senaste tio åren", förklarade Josiah Strong, en av tidens stora prästerliga profeter, år 1891, "har vi undergått en fredlig invasion av en armé, fyra gånger så stor som de skaror av goter och vandaler som en gång svepte fram över Sydeuropa och krossade Rom." Idealismen mobiliserades nu mot invandrarna, liksom tidigare för dem. Hur gick det till?

HERBERT TINGSTEN

En invandrabostad i New York omkring 1910.

gravar, oviljan mot det försläpade och förtryckta Europa, och i invandrarna såg man inte bara god och billig arbetskraft, utan också sökare efter frihet, som genom sin flykt från den gamla världen visat sig vara amerikaner i anda och sanning. Den enda mot invandringen fiendliga rörelse som framträdde före 1800-talets sista årtionden (know-nothing-

och 20 procent från Österrike-Ungern, och den judiska befolkningen efter första världskriget var 4 miljoner.

Till en början bevarades den gamla, åtminstone ideologiskt och politiskt generösa hållningen mot nykomlingarna. Ja, genom Nordens seger i inbördeskriget och den väldiga industrialisering som följde blev invandrarna än mera